

СТАНОВИЩЕ
ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА НЕВЕНА КРУМОВА
„ЕРОСЪТ ВЪВ ФЕМОМЕНОЛОГИЧЕН КОНТЕКСТ“
ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН
„ДОКТОР“ в професионално направление 2.3. ФИЛОСОФИЯ,
СПЕЦИАЛНОСТ *ИСТОРИЯ НА ФИЛОСОФИЯТА*
от проф. дфн Нина Димитрова

Общата позиция на предлаганата на вниманието ни дисертация е трансценденталната метафизика, заниманията с чиито концептуализации са посочени като *еротично* вдъхновени. Интересът на настоящия труд е фокусиран върху природата на това философски подбудител, на този философски driver, като в увода е направен изричният анонс, че тълкуванията му като емпирично битие, енергия и пр., присъщи на други хуманитарни науки, остават встрани. Центрирането върху Ерос в качеството му на философски проблем е асоциирано с виртуалисткото разглеждане на битието му – това е основната изследователска нагласа, сочеща принадлежност към формирана и вече утвърдена у нас научна общност с ясно откроен и разпознаваем профил. Показаната приемственост потвърждава нейния виталитет и духовен потенциал. Много от тезите в трудовете на нейните автори за използвани като градиво на дисертационния труд.

В дисертацията е направен необичаен и оригинален опит за реабилитация на философския статус на Ерос в съвременното (европейско) философстване. Освен необичаен, този опит ми изглежда доста трудно начинание, с което си обяснявам неравномерността на различните части на труда – втората глава е над три пъти по-голяма от третата. Заявено като историко-философско, изследването не е само такова, то е всъщност стремеж за изграждане на една философска теория за Ерос, стъпила върху необходимите историко-философски проучвания.

Преди да обговоря различните части на дисертационния труд – според изискванията на жанра „становище“, ми се иска да отправя следния въпрос: доколкото в текста постоянно се преплитат употребата на Ерос като членуван и нечленуван (например „на Ероса“ и „на Ерос“), то означава ли това различното му третиране – като *нещо* и като *някого* (някаква персонификация)? Склонна съм да мисля, че по-скоро не е

така, предвид на показаното в дисертацията, но тогава трябва да се уеднаквят тези форми.

И така, в увода на дисертационното изследване са заложили основните му цели и задачи, определени са обектът и предметът му, уточнен е методологическият му инструментариум, аргументирана е актуалността му, дадени са разяснения относно типа феноменология, на основите на който ще бъде направен опитът за създаването на една теория за Ерос – т.е. всичко задължително за рубриката *увод* е надлежно направено. Известно недоумение предизвика у мен формулировката на *основната теза* – тя е: „феноменологичното реконструиране на същността на философския Ерос и неговото функциониране като медиативен философски проблем в структурната динамика на виртуалното в една възможна феноменология от Сартров тип“ (с. 4). Но едно реконструиране не може да е теза, която да бъде защитавана в хода на дисертацията, то е всъщност това, което трудът реално *е*. Може би е била визирана продуктивността на такава реконструкция?

Първата глава извежда генеалогията на смисъла на философския Ерос в западноевропейската мисъл, започвайки от присъствието му в предфилософското съзерцание последователно до наши дни. Историко-философският прочит е целенасочен и внимателен, изявяващ различните превъплъщения на *еротичните* идеи. Анализите и коментарите на докторантката, направени в тази първа глава, поднесени на един изящен и експресивен език, са напълно удовлетворителни. Особено ми допадна акцентът върху идеите на Юнг като доста по-„продуктивния“ с оглед на темата психоаналитик. Но съм и малко изненадана от безцеремонността, с която *философите на разума* (има предвид френското Просвещение) са елиминирани като „безполезни“ (откъм *еротично* присъствие) и от Декарт се преминава направо към осмисляне на 19 век. Не бихме ли могли да намерим – примерно у Русо – основание за друго отношение?

Втората глава – „Основи на една феноменология на Ероса“, е „носещата“ за дисертационното изследване. Тук са изяснявани и коментирани връзките между идеите на Сартр и Хайдегер, за да се отграничи това феноменологично поле, което е необходимо за целите на дисертацията; много усилия са вложени за осветляването на този аспект от философията на Кант, разкриващ я откъм търсенията на дисертационното изследване. Разбира се, очаквано вниманието е съсредоточено и върху виртуалисткия трансцендентализъм, респ. върху схващанията на Валентин

Канавров, разбираемо с оглед на даваното в дисертацията определение за Ерос като форма на виртуалното битие.

Собствения принос на дисертационния труд виждам в обособяването на две страни, два аспекта у Ерос, направено по аналогия на Хайдегеровото разграничаване между опредметяващата и неопредметяващата страна на страха. Като притежаващ опредметена страна, Ерос е насочен към конкретното; влюбеността на човека в битието или в Бога изявява неопредметения Ерос. Това обособяване доказва своята плодотворност в изследването, доколкото тъкмо неопредметеният Ерос е неговият *предмет* – той е, който придава валидност на *живата* истина; той е, който мотивира разума да разбира сам себе си и света; той е, който ни свързва с възвишеното. Отлично впечатление правят страниците, посветени на връзката между Ерос и възвишеното. Също така удовлетворителни са и страниците, посветени на порива към съществуването – у Сартр, както и у други мислители, у които желанието за познание е тълкувано като еротичен стремеж.

Третата, доста по-малка глава, разглежда връзката между Ерос и времето. Може би невинаги сцеплението между отделните по-малки части (параграфи) на текста е еднакво (поне такава е впечатлението ми за осмислянето на времето чрез Кант, Хокинг, Айнщайн), но във всяка от тях е налична идеята за значимостта на философския Ерос – като *причината да се пита за истината*. Ясно е, че настоящият опит за актуализиране на тази значимост не може и не претендира да изчерпи всички възможни източници; той се спира на избрани и го прави добре. В заключението е посочено, че „обектът на изследването си остава забулен и ненапълно разкрит“ (с. 166), но, както казва многократно цитираната от докторантката Жан Херш, „философията винаги е на път, никога не е завършена...“

Имам няколко дребни редакторски бележки – на с. 26 идеята у Платон е определена като отвъдна, отделена от действителния свят, т.е. *трансцендентална* (вместо *трансцендентна*); на с. 47 е сбъркано на два пъти името на Христос Янарас (правилно написано в библиографията); на с. 86 Сартр е цитиран на руски, без да е преведен – такива и други подобни грешки трябва да се коригират при евентуална публикация на труда.

Що се отнася до автореферата, той е изготвен според стандартните изисквания. В него е приложена справка за научните приноси, чиято претенция намирам за основателна. Предоставен е и списък на публикациите (част от тях – в индексирани

издания), който далеч надхвърля необходимия минимум и свидетелства за отдавнашния интерес на авторката към избраната от нея тема.

В заключение: предприетият философски опит оценявам като интересен и придаващ нови насоки в търсенията на тази научна общност, към която Невена Василева Крумова с желание се присъединява. Убедено ще гласувам да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

Подпис:

10. 08. 2018